

شورای سیاستگذاری حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران
معاونت پژوهش
عنوان:

بررسی گستره فقهی – اجتماعی تبعیت

فرزندان از والدین

استاد راهنما

سرکار خانم فرحناز قاسمی

نگارنده

فریبا یوسفی

سال تدوین ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای سیاستگذاری حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
معاونت پژوهش
عنوان:

بررسی گستره فقهی – اجتماعی تبعیت فرزندان از والدین

استاد راهنما

سرکار خانم فرحناز قاسمی

نگارنده

فریبا یوسفی

سال تدوین ۱۴۰۳

تحمیدیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ»^۱
و کسانی که ایمان آوردند و فرزندانشان در ایمان از آنان پیروی کردند، فرزندانشان را به آنان ملحق می کنیم و هیچ چیز از اعمالشان را نمی کاهیم؛ هر انسانی در گرو اعمال خویش است.»

تقدیم به

---

^۱ - سوره طور (۵۲) آیه ۲۱.

تقديم به حضرت زهرا (سلام الله عليها) فخر زنان هر دو جهان

- صدر، سيد محمدباقر، اقتصادنا، قم: دفتر تبليغات اسلامي شعبه خراسان، چاپ اول، ۱۴۱۷هـ.ق.
- صدر، سيد محمدباقر، منهج الصالحين، چاپ اول، ۱۴۱۷هـ.ق.
- صدر، محمد، ماوراء الفقه، قم: محبين لطباعه والنشر چاپ دوم، ۱۴۲۷ هـ ق .
- صدوق، محمد بن علي بن بابويه، من لا يحضره الفقيه، قم: دفتر انتشارات اسلامي وابسته به جامعه مدرسين حوزه علميه قم، چاپ دوم، ۱۴۱۳ هـ ق.
- صيمري، مفلح بن حسن، غايه المرام في شرح شرائع الاسلام، بيروت-لبنان: دار الهادي، چاپ اول، ۱۴۲۰هـ.ق.
- طباطبائي، محمد حسين، الميزان في التفسير القرآن، موسسه الاعلمي للمطبوعات، لبنان، بيروت، چاپ دوم، ۱۳۹۰ هـ.ق.
- طباطبائي، محمد مجاهد، المناهل، بي جا، بي تا.
- طبرسي، حسن بن فضل، مجمع البيان في تفسير القرآن، تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۷۲.
- طبرسي، فضل بن حسن، المؤتلف من المختلف بين أئمة السلف، ۲جلد، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، چاپ اول، ۱۴۱۰ هـ.ق.
- طوسي، ابو جعفر محمد بن حسن، تهذيب الأحكام، تهران: دار الكتب الإسلامية، چاپ چهارم، ۱۳۶۵.
- طوسي، ابو جعفر محمد بن حسن، النهاية في مجرد الفقه و الفتاوى، بيروت: دار الكتاب العربي، چاپ دوم، ۱۴۰۰ هـ.ق.
- طوسي، ابو جعفر محمد بن حسن بن علي بن حسن طوسي-شيخ الطائفة، المبسوط في الفقه الاماميه، كشفى، محمدتقي حاشيه نويس؛ بهبودي، محمدباقر، محقق، تهران: المكتبة المرتضوية لإحياء الآثار الجعفرية، چاپ سوم، انتشار ۱۳۸۷ هـ.ق.

- طوسي، ابو جعفر محمد بن حسن، الخلاف، محقق: خراساني، علي، قم: دفتر انتشارات اسلامي وابسته به جامعه مدرسين، چاپ اول، ۱۴۰۷.
- ظريحي، فخرالدين، مجمع البحرين، تهران: المكتبة المرتضوية، ۱۳۶۵ ه.ش.
- عاملي - شهيد ثاني، زين الدين بن علي، الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية، المحشور - سلطان العلماء، قم: انتشارات دفتر تبليغات اسلامي حوزة علميه قم، چاپ اول، ۱۴۱۲ ه.ق.
- عاملي، شهيد ثاني، زين الدين بن علي، مسالك الأفهام إلى تنقيح شرائع الإسلام، چاپ اول، قم، مؤسسه المعارف الإسلامية، ۱۴۱۳ ه.ق.
- عاملي، محمد بن مكي، شهيد اول، القواعد و الفوائد، قم: كتابفروشي مفيد، چاپ اول، ه.ق.
- عاملي، حر، محمد بن حسن، وسائل الشيعه، قم: موسسه آ البيت عليهم السلام، ۱۴۰۹ ه.ق.
- عاملي، سيد جواد بن محمد حسيني، مفتاح الكرامه في شرح القواعد العلامه، بيروت - لبنان: ط - دار الاحياء التراث، بي تا.
- عاملي، شهيد اول، محمد بن مكي، الدروس الشرعيه في الفقه الاماميه، قم: مؤسسه النشر الاسلامي التابعه لجماعة المدرسين، چاپ اول، بي تا.
- عاملي، شهيد ثاني، زين الدين ابن علي، مسالك الافهام الى تنقيح شرائع الاسلام، قم: موسسه المعارف الاسلاميه، چاپ اول، ۱۴۱۳ ه.ق.
- عاملي، كركي، محقق ثاني، علي ابن حسين، جامع المقاصد في الشرح القواعد، قم: موسسه آل البيت عليهم السلام، چاپ دوم، ۱۴۱۴ ه.ق.
- عاملي، كركي، محقق ثاني، علي بن حسين، رسائل المحقق الكركي، قم: كتابخانه آيت الله مرعشي نجفي و دفتر نشر اسلامي، چاپ اول، ۱۴۰۹ ه.ق.
- عبد المنعم، محمود عبد الرحمن، معجم المصطلحات و الألفاظ الفقهيه، قاهره، ۱۴۱۹.
- عسكري، ابو هلال الحسن بن عبد الله بن سهل بن سعيد بن يحيى بن مهران، الوجوه و النظائر لابي هلال العسكري - معتزلي، محمد عثمان، القاهره: مكتبة الثقافة الدينية، الطبعة الأولى، ۱۴۲۸ هـ - ۲۰۰۷ م.

- غروی تبریزی، علی، التنقیح فی شرح العروۃ الوثقی، تقریرات آیۃ اللہ خوئی، قم، ۱۴۱۸.
- فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، قم: دارالهجره، ۱۴۱۰ ه.ق.
- فیومی، احمد بن محمد، المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر، بیروت: دار الکتب العلمیه، بی تا.
- قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دار الکتب اسلامیہ، چاپ ششم، ۱۴۱۲ ه.ق.
- قمی، محدث، شیخ عباس، الغایہ القصوی فی ترجمہ العروۃ الوثقی، قم: منشورات صبح پیروزی، چاپ اول، ۱۴۲۳ ه.ق.
- کاشانی، محمد بن شاه مرتضی، المحجۃ البیضاء، قم: جماعۃ المدرسین بقم، موسسه النشر الاسلامی، چاپ چهارم، ۱۴۱۷ ق.
- کاشانی، ملا فتح الله، تفسیر منهج الصادقین، تهران: کتابفروشی محمد حسن علمی، ۱۳۳۶ ش.
- کلینی، محمد، الکافی، چاپ دوم، بیروت، اسلامیہ، ۱۳۶۲ ش.
- ماوردی البصری، علی بن محمد بن حبیب، تفسیر الماوردی، النکت و العیون، تحقیق: السید بن عبد المقصود بن عبد الرحیم، بیروت-لبنان: دار الکتب العلمیه، بی تا.
- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، مرآۃ العقول فی شرح أخبار آل الرسول، تهران: دار الکتب الإسلامیہ، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ق.
- مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، تهران: دارالکتب الاسلامیہ، ۱۳۶۸.
- مشکینی، علی، مصطلحات الفقہ، بی جا، بی تا.
- مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: مرکز الکتب للترجمۃ و النشر، چاپ اول، ۱۴۰۲ ه.ق.
- ناصر مکارم شیرازی دائرۃ المعارف فقہ مقارن ۲ جلد: قم مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع) نوبت چاپ: اول سال چاپ: ۱۴۲۷ ه. ق

- نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام، بیروت: دار احیاء التراث العربی، چاپ هفتم، ۱۴۰۴ ه.ق.
- نراقی، مولی احمد بن محمد مهدی، رسائل و مسائل، قم: کنگره نراقیین ملا مهدی و ملا احمد چاپ اول، ۱۴۲۲ ه.ق.
- نراقی، محمد مهدی، جامع السعادات، تصحیح محمد کلانتر، قم: موسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، ۱۳۸۳ ش.
- نراقی، مولی احمد، مستند الشیعه، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، بی تا.
- نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، بیروت-لبنان: مؤسسه آل البيت، چاپ اول، ۱۴۰۸ ه.ق.
- هاشمی شاهرودی، محمود، معجم فقه الجواهر، جمعی از پژوهشگران زیر نظر آیت اله سید محمود شاهرودی، بی تا.
- همدانی، آقا رضا، مصباح الفقیه، بی جا، بی تا.
- یزدی، سید محمد کاظم طباطبایی، حاشیه المکاسب، قم: موسسه اسماعیلیان، چاپ دوم، ۱۴۲۱ ه.ق.
- یزدی، سید محمد کاظم طباطبایی، عروه الوثقی، بیروت-لبنان: موسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ دوم، ۱۴۰۹ ه.ق.

مقالات، پایان نامه‌ها، دانشنامه‌ها، سایت‌ها

- رضوانی، محسن، "تبیین از منظر مذاهب فقهی"، ۱۳۹۶
- بطحایی، سعیده سادات، "بررسی فقهی حقوقی اطاعت فرزندان از والدین"، پایان نامه، ۱۳۹۴
- ثمنی، لیلا، "حقوق غیر مالی زوجین از دیدگاه مذاهب خمس"، پایان نامه.
- هاشمی شاهرودی، سید محمود، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت عليهم السلام، قم: مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۵

- وزارتہ الاوقاف و الشؤون الاسلامیہ، الكويت :الموسوعه الفقہیہ الكويتیہ، بی تا.
- استاد گنجی، درس خارج فقہ ۱۵/۱۲/۹۴،
https://www.ghbook.ir/index.php?option=com_dbook&task=viewbook&book_id=14261&lang=fa
- آیت الہ مظاہری، درس خارج فقہ، کتاب الصوم، ۹۵/۰۳/۱۰.
[/https://eshia.ir/feqh/report/asatid/mazaheri](https://eshia.ir/feqh/report/asatid/mazaheri)
- آیت آلہ شب زندہ دار، درس خارج فقہ، مدرسه فقہی امام باقر (علیہ السلام) ۱۳۹۳-۱۳۹۲.
[/https://eshia.ir/Feqh/Archive/qomschools/shabzendehtdar/feqh](https://eshia.ir/Feqh/Archive/qomschools/shabzendehtdar/feqh)
- جوادی آملی، درس خارج فقہ، کتاب ارث. ۹۴-۹۵.
[/https://eshia.ir/Feqh/Archive/javadi/feqh/94](https://eshia.ir/Feqh/Archive/javadi/feqh/94)
- پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رہبری، استفتائات جدید، مرداد. ۱۴۰۳.
<https://www.leader.ir/fa>